

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету соціології та управління

Т.Ф. Бірюкова

« 2023 »

**ТЕОРІЯ ПОРІВНЯЛЬНИХ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
РОБОЧА ПРОГРАМА**

підготовки бакалаврів

очної (денної) та заочної (дистанційної) форм здобуття освіти

спеціальності 054 «Соціологія»

освітньо-професійна програма «Соціологія медіації і кримінології»

Укладач: Сорокіна Олександра Сергіївна, к.філос.н., доцент кафедри соціології

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри соціології

Протокол № 7 від "10" 04 2023 р.

Завідувач кафедри соціології

(підпис)

В.О. Скворець

Ухвалено науково-методичною радою
факультету соціології та управління

Протокол № 9 від "18" 05 2023 р.

Голова науково-методичної ради
факультету соціології та управління

(підпис)

Н.В. Горло

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

М.А. Лепський

2023 рік

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Кількість кредитів – 3	Вибіркова	
		Цикл дисциплін вільного вибору студентів в межах спеціальності	
Спеціальність 054 Соціологія	Загальна кількість годин – 90	Семестр:	
		8-й	10-й
Освітньо-професійні програми «Соціологія», «Соціологія медіації і кримінології»	Змістових модулів – 4	Лекції	
		12 год.	2 год.
		Семінарські	
		24 год.	2 год.
Рівень вищої освіти: бакалаврський	Кількість поточних контрольних заходів – 8	Самостійна робота	
		54 год.	86 год.
		Вид підсумкового семестрового контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Теорія порівняльних соціологічних досліджень» є ознайомлення студентів освітньо-професійної програми «Соціологія медіації і кримінології» з основними положеннями сучасної теорії порівняльних досліджень в соціо-гуманітарних науках, формування системного уявлення про етапи, методологічні засади та проблеми порівняльного дослідження, відпрацювання практичних навичок розв'язання завдань.

Основними **завданнями** вивчення навчальної дисципліни «Теорія порівняльних соціологічних досліджень» є: ознайомлення студентів з класичними зразками, методологією та результатами порівняльних досліджень; формування у студентів системного уявлення щодо предметного поля та специфіки застосування порівняння в наукових дослідженнях; відпрацювання навичок самостійного розв'язання завдань, які передбачають використання порівняння.

За результатами вивчення навчальної дисципліни «Теорія порівняльних соціологічних досліджень» студент повинен:

знати:

- 1) основні методологічні підходи проведення порівняльних досліджень;
- 2) специфіку застосування порівняльних досліджень в соціології та соціо-гуманітарних науках;
- 3) основні поняття курсу;
- 4) класифікації порівняльних досліджень;
- 5) етапи проведення порівняльного дослідження;
- 6) методологічні проблеми порівняльних досліджень;

7) можливості застосування математичного та логічного апаратів в порівняльних дослідженнях.

вміти:

- 1) обирати тип порівняльного дослідження відповідно до специфіки його об'єкта;
- 2) визначати шляхи подолання методологічних проблем порівняльного дослідження;
- 3) чітко визначати переваги та обмеження кожного із видів порівняльного дослідження;
- 4) проводити декомпозицію об'єкта дослідження;
- 5) оцінювати важливість альтернатив за допомогою метода парних порівнянь;
- 6) розв'язувати завдання за допомогою методу аналізу ієрархій;
- 7) проводити синтез результатів дослідження.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **результатів навчання (компетентностей):**

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи
1	2
ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.	Усне опитування на семінарських заняттях; тестування та практичні завдання у системі Moodle
СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.	Усне опитування на семінарських заняттях; тестування та практичні завдання у системі Moodle
СК11. Здатність обґрунтовувати вибір методів і методик для розв'язання дослідницької проблеми, реалізації мети та вирішення задач дослідження.	Підготовка індивідуального дослідницького завдання; практичні завдання у системі moodle znu
РН13. Застосовувати інструментарій соціологічної науки в дослідженні різних сфер суспільного життя.	Написання та усний захист індивідуального дослідницького завдання.
РН19. Володіти навичками соціологічного аналізу соціальних проблем та соціологічного обґрунтування рішень регулювання останніх.	Усне опитування на семінарських заняттях; тестування та практичні завдання у системі Moodle

Міждисциплінарні зв'язки

Дисципліни, які пов'язані з викладанням курсу «Теорія порівняльних соціологічних досліджень»: «Соціальна структура суспільства», «Організація та методи вибіркового дослідження», «Математичні методи в соціології», «Сучасні соціологічні теорії», «Організація роботи соціологічної служби».

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади проведення порівняльних соціологічних досліджень

Тема 1. Предметне поле порівняльних соціологічних досліджень

Порівняння як метод наукового дослідження. Специфіка застосування порівняння в соціології, антропології, політології, історії та психології. Радикальний позитивізм та радикальний релятивізм у компаративістиці. Форми порівняльних досліджень, виокремленні О. Контом (порівняння процесів, суспільств та станів). Крос-культурні дослідження. Вчення

про «національний дух» В. Вундта. Філософська компаративістика. Етапи становлення та мета. Науковий пошук засад створення універсальної філософії (Ф. фон Рінтелен, Ч. Мур, Х. Накамура). Критика.

Тема 2. Методологія порівняльних досліджень в гуманітарних науках

Порівняльна соціологія Е. Дюркгейма. Сутність порівняння як метода соціологічного дослідження, специфіка його застосування у Франції на межі XIX-XX ст. Аналіз використання Е. Дюркгеймом порівняння на прикладі творів «Про розподіл суспільної праці» та «Самогубство». Порівняльне мовознавство. Концепція Ф. де Соссюра, конвергенція та дивергенція, синхронічні та діахронічні порівняльні дослідження. Можливості застосування результатів компаративних мовознавчих досліджень в гуманітарних дисциплінах. Виділення культурно-історичних типів. Класифікація культур за П. Сорокіним та критерії її побудови. Поняття «культурна над система», «цивілізація» та «культурно-історичний тип». Предметне поле сучасної політичної компаративістики, її методична та методологічна проблематика. Дослідження чинників формування держави загального блага (О. Хікс та Д. Місра).

Тема 3. Порівняльні дослідження в соціальній антропології

Співвідношення понять «тенденція», «закономірність» та «закон». Специфіка соціальних законів. Закони світової історії, виділені К. Брейзігом; етапи, що передують виникненню держави, причини появи феномена одноосібної влади, заміни політеїзму монотеїзмом, переваги та недоліки запропонованої К. Брейзігом концепції. Передумови виникнення в XIX ст. порівняльної антропології та порівняльного релігієзнавства, специфіка «кабінетної антропології».

Загальна характеристика твору Д. Фрезера «Золота гілка» та його ключові положення: еволюційний розвиток суспільств, психічна єдність людства, стадії духовного розвитку людства (магія, релігія, наука). Необхідність систематичних досліджень в галузі порівняльної антропології. Предметне поле соціальної антропології. Причини, що передували розповсюдженню порівняльного підходу в даній галузі наукових досліджень: спроби пояснення феномену паралельного виникнення подібних етнологічних феноменів (міфів, світогляду, елементів народної творчості) у територіально роз'єднаних спільнотах; спроби пояснення даного феномену (пошук універсальних законів, географічний, психічний та культурний детермінізм). Внесок Ф. Боаса у розвиток порівняльної антропології. Порівняльні дослідження в галузі соціальної антропології: результати аналізу соціального устрою первісних спільнот Австралії та Північної Америки (фратрій, тотемів, міфів) А. Р. Редкліф-Брауна та Е. Е. Еванса-Причарда.

Змістовий модуль 2. Методика проведення порівняльних соціологічних досліджень

Тема 4. Метод аналізу ієрархій

Характеристика методу аналізу ієрархій (МАІ) як методу порівняльного дослідження, його здобутки на недоліки. Можливості та приклади застосування МАІ у різних сферах виробництва та прийняття рішень (розробки ІТ-технологій, прийняття рішень органами державного управління, використання при розробці стратегії організації). Етапи МАІ: визначення проблеми, побудова та графічне представлення ієрархії, послідовна оцінка альтернатив, оцінка локальних пріоритетів, перевірка узгодженості альтернатив, ієрархічний синтез. Аналіз змісту основних понять: ієрархія, декомпозиція, альтернатива, пріоритет, суб'єктивна оцінка, суб'єктивна перевага, парне порівняння, транзитивність. Види парного порівняння, визначення кола випадків його доцільного застосування, значення транзитивності при здійсненні парних порівнянь. Визначення ваги критеріїв із урахуванням особистісних вподобань особи, що приймає рішення. Розрахунок середньої арифметичної та середньої зваженої, проведення нормування та мінімізації.

Тема 5. Методологічні підходи до крос-державних досліджень

Дослідження окремого випадку. Коло умов, за які визначають доцільність його застосування. Етапи проведення case-study дослідження; типологія досліджень, запропонована А.Лейпхартом; переваги та недоліки вивчення окремого випадку. Стратегії бінарного порівняння за С.Ліпсетом (імпліцитна та експліцитна); характеристика типів бінарних порівнянь (безпосереднє та опосередковане), зазначення переваг та недоліків. Зміст стратегії порівняння подібних країн; відносність у виділення критеріїв подібності та відмінності, залежність від мети дослідження та методологічного підходу, застосованого дослідником; переваги та недоліки порівняння подібних країн; характеристика регіонального порівняння як окремого випадку у порівняльних дослідженнях подібних країн. Передумови застосування порівняльного дослідження контрастних країн; етапи проведення дослідження; критерії відбору контрастних країн; особливості дослідження аномальних випадків та побудови дихотомічних систем (виключення із сфери дослідження проміжних станів розвитку процесу чи феномена). Поняття «однорідності». Надання однорідності як розумова процедура, яка вимагає абстрагування, «спрощення» об'єктивних даних; обрання критеріїв, які слугують показниками однорідності; вплив географічного фактору та суб'єктивних переваг дослідника.

Тема 6. Структурування результатів порівняльного дослідження

Співвідношення понять «дихотомія», «типологія» та «класифікація». Недоліки дихотомії як способу класифікації, аналіз поширених дихотомій та класифікацій у порівняльних дослідженнях (як приклад: типології політичних режимів та соціальних акторів в міжнародних дослідженнях). Модель та моделювання. Класифікація моделей за різними ознаками: ідеальні та матеріальні, статичні та динамічні; розкриття передумов та кола проблем, які дозволяє розв'язати моделювання. Приклади застосування моделей в порівняльному дослідженні. Синтез як завершуючий етап дослідження; методики аналізу отриманих результатів; можливості побудови прогнозів на основі отриманих даних; специфіка впровадження результатів порівняльного дослідження.

Змістовий модуль 3. Типологія порівняльних соціологічних досліджень

Тема 7. Методологічні проблеми проведення порівняльних досліджень

Кількісні та якісні порівняльні дослідження (Ч. Рейджин). Параметри, змінні та їх види (оперативні, константні, залежні та незалежні) в проведенні порівняльних досліджень. Види порівняльних досліджень: стратегія «case-study» (дослідження окремого випадку). Типологія «case-study» досліджень за А. Лейпхартом. Бінарне порівняння. Стратегії бінарного порівняння за С. Ліпсетом. Регіональне порівняння та його обмеження (Д. Мазі). Специфіка глобальних порівняльних досліджень. Характеристика крос-темпоральних досліджень (Н. Смелзер та С. Бартоліні). Методичні проблеми порівняння та стратегії їх розв'язання: проблема порівняльності, еквівалентності, універсальності, «недостатньо N, багато змінних», проблема Гелтона, проблема вимірюваності, інтерпретації.

Тема 8. Типи порівняльних досліджень

Форми порівняння: сегментація; бінарне; горизонтальне та вертикальне; дескриптивне; імпліцитне та експліцитне; дихотомічне; історичне; «case-study»; когортне; крос-національне; лонгітудне; регіональне; безпосереднє та опосередковане; синхронне, асинхронне та діахронне. Принципи порівняння: історизму, валідності, верифікації, релевантності, функціональної еквівалентності. Методи порівняння: генералізація, квантифікація, побудова матриць, операціоналізація, типологізація, таксономія, шкалювання, рейтингова оцінка. Дихотомія та типологія як форми порівняння. Прості та складні дихотомії. Правила типологізації.

Тема 9. Залучення експертів до порівняльних досліджень

Зміст поняття «експерт» та критерії, які дозволяють кваліфікувати фахівця саме як

експерта: освіта, досвід роботи, наукові публікації, залученість до суспільно значущих проектів, міжнародні стажування та ін. Традиції визначення критеріїв експертності в західних та східних країнах та надання пріоритету академічній науці чи практиці. Процедури формування робочої експертної групи та особливостей вирішення робочих питань, пов'язаних з даним процесом: канали інформування експертів, призначення керівника та координатора групи, визначення строків роботи, частоти та формату зустрічей, правил ведення дискусій, принципів формування кінцевого рішення та доведення його результатів до замовника. Формування мети експертизи, обрання методу/-ів роботи, проведення попередньої оцінки інструментарію, вироблення єдиної оціночної системи, проведення інструктажу серед експертів, створення групи супроводження, прийняття фінального рішення. Методи експертної оцінки: метод анкетування, метод комісій, метод третейського суду, метод снігової грудки, метод Дельфі.

Змістовий модуль 4. Міжнародні порівняльні соціологічні дослідження

Тема 10. Міжнародні порівняльні дослідження

Критерії класифікації міжнародних соціологічних досліджень (кількість об'єктів, кількість та інтервал часових проміжків, зміст та мета дослідження), інструменти дослідження та сфери соціального життя, які є пріоритетними. Європейське соціальне дослідження (ESS), Всесвітнє дослідження цінностей (WVS), Барометр нової Європи (New Europe Barometer), Євростудент (Eurostudent), Міжнародне дослідження злочинності (International Crime Victims Survey). Організаційні аспекти проведення міжнародних соціологічних порівняльних досліджень: дата започаткування, місце знаходження керівництва проекту, метод дослідження, хвили, перелік ключових блоків, періодичність публікацій та значущих висновків, зроблених при їх проведенні; методологічні проблеми, які довелося розв'язати.

Тема 11. Крос-культурні дослідження

Історичні передумови формування наукового напрямку та їх еволюція протягом останнього століття. Основні аргументи критики крос-культурних досліджень. Психологічні, етнографічні, етносоціальні, етнічні та етнолінгвістичні дослідження. Застосування технік «фільтрів» в ході проведення досліджень. Підготовка та критерії відбору інтерв'юєрів для крос-культурних досліджень. Залучення фахівців, які не є носіями культури для проведення крос-культурних досліджень. Питання екстраполяції результатів крос-культурних досліджень. Джерельна база крос-культурних досліджень. Діяльність інститутів НАН України при проведенні крос-культурних досліджень.

Тема 12. Булева алгебра як якісна методологія

Предметне поле та засади побудови мулевої алгебри. Відмінність між кількісними та якісними порівняльними дослідженнями. Специфіка застосування алгебри висловлювань в компаративних дослідженнях; коло завдань, які можуть бути розв'язані за допомогою методологічного апарата булевої алгебри. Складові мулевої алгебри: бінарні дані, таблиці істинності, логічна сума (диз'юнкція), логічний здобуток (кон'юнкція), булева мінімізація, тупікова мінімізація висловлювань, теореми однієї змінної, закони де Моргана, факторизація, виділення необхідних та достатніх причин. Особливості застосування булевої алгебри в порівняльній політології, аналіз досліджень, проведених за допомогою її методологічного апарата (дослідження С. Роккана щодо впливу революції на робочий рух в Західній Європі, дослідження О. Хікса, Д. Місра, Танг Нах Нг щодо етапів формування держави загального блага та виділення відповідних інституційних факторів).

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години						Самостійна робота, год		Система накопичення балів			
		Усього годин		Лекційні заняття, год		Семинарські заняття, год				Теор. зав-ня, к-ть балів	Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів	
		о/д ф.	з/в ф.	о/д ф.	з/дис т ф.	о/д ф.	з/дис т ф.	о/д ф.	з/дис т ф.				
1	2	3		4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1	15	10	4	4	2	6	2	5	11	10	5	15	
2	15	8	-	2	-	6	-	7	15	10	5	15	
3	15	10	-	4	-	6	-	5	15	10	5	15	
4	15	8	-	2	-	6	-	7	15	10	5	15	
Усього за змістові модулі	60	36	4	12	2	24	2	24	56	40	20	60	
Підсумковий семестровий контроль залік	30							30	30			40	
Загалом		90									100		

5. Темі лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	Предметне поле порівняльних соціологічних досліджень	2	2
2	Методологія порівняльних досліджень в гуманітарних науках	2	
3	Методологічні проблеми проведення порівняльних досліджень	2	
4	Метод аналізу ієрархій	2	
5	Міжнародні порівняльні дослідження	2	
6	Булева алгебра як якісна методологія	2	
Разом		12	2

6. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	Методологія порівняльних досліджень в гуманітарних науках	2	2
2	Порівняльні дослідження в соціальній антропології	2	
3	Метод аналізу ієрархій	2	
4	Метод аналізу ієрархій	2	
5	Методологічні підходи до крос-державних досліджень	2	
6	Структурування результатів порівняльного дослідження	2	
7	Методологічні проблеми проведення порівняльних досліджень	2	
8	Типи порівняльних досліджень	2	
9	Залучення експертів до порівняльних досліджень	2	
10	Міжнародні порівняльні дослідження	2	
11	Крос культурні дослідження	2	

12	Булева алгебра як якісна методологія	2	
Разом		24	2

7. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ змістового модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Відповідь на семінарі	<p><u>Семінар №1</u> Питання за Змістовим модулем 1</p> <p><u>Семінар №2</u> Питання за Змістовим модулем 1</p> <p><u>Семінар №3</u> Питання за Змістовим модулем 1</p>	<p>5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція</p> <p>4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.</p> <p>3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим</p> <p>2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може</p> <p>1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність</p>	10
	Практичне завдання	<p><u>Студент виконує на вибір одне із зазначених завдань:</u></p> <p><u>Практичне завдання №1</u> Обрати та проаналізувати порівняльне дослідження, проведене в останні 5 років, вказавши організатора/ів, мету, терміни проведення, методику та отримані результати.</p> <p><u>Практичне завдання №2</u></p>	<p>5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження;</p> <p>4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження;</p> <p>3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків;</p> <p>1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу</p>	5

		<p>Обрати будь-яку главу праці Д. Фрезера «Золота гілка» та за результатами її опрацювання зазначити стислий зміст глави, обрані автором об'єкти порівняння, методику зіставлення, отримані результати та можливості їх застосування до сучасних суспільних процесів.</p> <p><u>Практичне завдання №3</u> Сформувати завдання для розв'язання його методом аналізу ієрархій, визначивши метод отримання кінцевого результату та 5 критеріїв оцінки.</p>		
Усього за ЗМ 1 контр. заходів	2			15
2	Відповідь на семінарі	<p><u>Семінар №4</u> Питання за Змістовим модулем 2</p> <p><u>Семінар №5</u> Питання за Змістовим модулем 2</p> <p><u>Семінар №6</u> Питання за Змістовим модулем 2</p>	<p>5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція</p> <p>4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.</p> <p>3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим</p> <p>2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може</p> <p>1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність</p>	10
	Практичне	<u>Студент виконує на вибір</u>	5 балів – повна змістовна робота,	5

	завдання	<p><u>одне із зазначених завдань</u></p> <p><u>Практичне завдання №4</u> Сформувати завдання для розв'язання його методом аналізу ієрархій, визначивши метод отримання кінцевого результату та 5 критеріїв оцінки.</p> <p><u>Практичне завдання №5</u> Обрати дві країни та скласти стислий план проведення порівняльного дослідження за подібністю. План має включати аргументацію обрання об'єктів аналізу, зазначення країни та мінімум п'яти критеріїв порівняння, інтерпретацію отриманих результатів.</p> <p><u>Практичне завдання №6</u> Обрати дві країни та скласти стислий план проведення порівняльного дослідження за відмінністю. План має включати аргументацію обрання об'єктів аналізу, зазначення країни та мінімум п'яти критеріїв порівняння, інтерпретацію отриманих результатів.</p>	<p>висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження;</p> <p>4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження;</p> <p>3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків;</p> <p>1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу</p>	
Усього за ЗМ 2 контр. заходів	2			15
3	Відповіді на семінарі	<p><u>Семінар №7</u> Питання за Змістовим модулем 3</p> <p><u>Семінар №8</u> Питання за Змістовим модулем 3</p> <p><u>Семінар №9</u> Питання за Змістовим модулем 3</p>	<p>5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція</p> <p>4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.</p>	10

			<p>3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим</p> <p>2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може</p> <p>1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність</p>	
Практичне завдання	<p><u>Студент виконує на вибір одне із зазначених завдань</u></p> <p><u>Практичне завдання №7</u> На прикладі результатів дослідження пандемії COVID в Україні сформулювати віяло інтерпретацій щодо причин виникнення пандемії, ставлення до неї громадськості, дотримання карантинних обмежень споживання інформації щодо захворювання.</p> <p><u>Практичне завдання №8</u> На прикладі результатів дослідження ставлення громадян України до використання у побуті та на роботі української мови простежити зміни протягом 2012-2022 рр. та зазначити провідні чинники, які сприяли зміні суспільної думки.</p> <p><u>Практичне завдання №9</u> На прикладі результатів побудови прогнозів щодо стійкості України перед початком повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року оцініть точність експертної</p>	<p>5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження;</p> <p>4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження;</p> <p>3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків;</p> <p>1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу.</p>	5	

		оцінки, яка базувалась на сценарії програші країни протягом декількох тижнів та надайте відповідь на питання, яких помилок припустились експерти.		
Усього за ЗМ 3 контр. заходів	2			15
4		<p><u>Семинар №10</u> Питання за Змістовим модулем 4</p> <p><u>Семинар №11</u> Питання за Змістовим модулем 4</p> <p><u>Семинар №12</u> Питання за Змістовим модулем 4</p>	<p>5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція</p> <p>4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.</p> <p>3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим</p> <p>2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може</p> <p>1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність</p>	10
	Практичне завдання	<p><u>Студент виконує на вибір одне із зазначених завдань</u></p> <p><u>Практичне завдання №10</u> Обрати результати міжнародного дослідження Eurostudent та провести бінарне порівняння результатів, обравши в якості об'єкта дослідження Україну та будь-яку іншу країну Європи.</p>	<p>5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження;</p> <p>4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження;</p> <p>3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків;</p> <p>1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу</p>	5

		<p><u>Практичне завдання №11</u> Обрати дві країни, однією з яких є Україна та скласти проект крос-культурного дослідження, зазначивши тематику дослідження, метод, строки та можливі методологічні проблеми, які доведеться розв'язувати в його ході.</p> <p><u>Практичне завдання №12</u> Сформувати завдання, яке передбачає розв'язання за допомогою інструментарію булевої алгебри. Умови завдання мають містити соціальне явище, що виступає об'єктом дослідження та як мінімум три критерії, за якими провдиться аналіз.</p>		
Усього за ЗМ 4 контр. заходів	2			15
Усього за змістові модулі контр. заходів	8			60

8. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
Екзамен	Тести	Питання для підготовки і тести розміщено у Moodle	0,5 балів за кожен правильну відповідь. На проходження тесту дається 40 хвилин і одна спроба	10
	Теоретичне завдання	Питання для підготовки і тести розміщено у Moodle	5 балів. Повна, аргументована і логічно-послідовна відповідь – 5 балів . Неповна відповідь з неточностями або нерозкриттям частини питання – 3-4 бали . Неповна і нелогічна відповідь – 1-2 бали .	5
	Індивідуальне завдання	<u>Багатокритеріальне парне порівняння за допомогою методу</u>	20-18 – нав'язні всі вихідні умови завдання, представлені графічний вигляд та хід всіх розрахунків з	20

		<p><u>аналізу ієрархій</u> Обов'язковими елементами завдання є:</p> <p>1) наявність не менш, ніж чотирьох альтернатив;</p> <p>2) наявності п'яти критеріїв, за якими відбувається аналіз (2 повинні бути представлені у цифровому вигляді (вартість, вага, термін гарантії тощо) та передбачати проведення мінімізації; останні 3 повинні бути представлені у вигляді номінальної шкали.</p> <p>Розв'язання завдання передбачає:</p> <p>1) графічне представлення ієрархії;</p> <p>2) детальний опис всіх етапів розв'язання завдання з порядком проведених розрахунків.</p>	<p>кінцевим результатом, зазначена та обґрунтована правильна відповідь на нього;</p> <p>17-14 – завдання розв'язано частково; обрана менша кількість критеріїв, ніж зазначена в умовах, є логічна та/або розрахунків помилки в ході розв'язання завдання;</p> <p>13-10 – недостатньо чітка структура, аргументація положень має незавершений характер, розмита конкретика</p> <p>9-5 – робота неповна, містить доатстньо кількість логічних та розрахункових помилок, правильна відповідь не визначена;</p> <p>4-1 – робота представлена лише вихідними умовами та декількому базовими розрахунками.</p>	
Усього за підсумковий семестровий контроль		40		

9. Рекомендована література

Основна:

1. Гавриленко І. М. Соціальний розвиток : навч. посібник. Херсон: Олді-Плюс, 2020. 580 с.
2. Лукашевич М. П. Соціологія : загальний курс : підручник для внз. Київ : Каравела, 2018. 408 с.
3. Міжнародні відносини : навч. посібник для гуманітарних спец. закладів вищої освіти. Київ : Каравела, 2019. 180 с.
4. Стратегія сталого розвитку : підручник для внз. Херсон : Олді-Плюс, 2018. 446 с.
5. Холод О. М. Соціальні комунікації: тенденції розвитку : навч. Посібник. Київ : Білий Тигр, 2018. 370 с.

Додаткова:

1. Агенти соціальних змін у суспільстві нестійкої інституційності: монографія / ред. О. Злобіна. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 330 с.
2. Головаха Є., Горбачик А., Паніна Н. Україна та Європа: результати міжнародного порівняльного соціологічного дослідження. Київ: ІС НАН України, 2006. 150 с.
3. Кармазіна М., Могилевець О. Становлення і розвиток порівняльної методології в політичних дослідженнях. *Політичний менеджмент*. 2006. No 5. С. 3-17.

4. Людський розвиток в Україні. Пріоритети національної політики мінімізації асиметрії українського ринку праці / кер. авт. кол. О.І. Цимбал; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. Київ: Академ-періодика, 2021. 210 с.
5. Нагорна Л. Компаративістика політична. *Політична енциклопедія*. Київ: Парламентське видавництво, 2011. 345 с.
6. Павлов В. І. Логіка у запитаннях, відповідях і аргументаціях : навч. посібник для вчз. Київ : Центр учб. літ., 2016. 408 с.
7. Паламар Я. Ю. Порівняння теоретичних і практичних аспектів глобалізації на прикладі Єврозони. *Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених, 18–19 травня 2017 року, Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 53–54.
8. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження: курс лекцій. Київ: ІС НАН України, 2007. 220 с.
9. Партико З. В. Логіка : підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Ліра-К, 2020. 352 с.
10. Перевесники Незалежності. Силуети покоління у часі та подіях: монографія / ред. Макеєв С., Коваліско Н. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 299 с.
11. Підходи до класового аналізу: колективна монографія / за ред. Е. О. Райта ; переклад з англ. О. Симончук. Київ : Інститут соціології НАН України, 2019. 287 с.
12. Приймак О. М., Приймак Ю. О. Соціальні аспекти інституціоналізації публічності державної влади. Методичний посібник. 2-ге вид. Запоріжжя: ЗЦППКК, 2014. 44 с.
13. Стан сучасного українського суспільства: цивілізаційний вимір / за наук. ред. М. О. Шульги. Київ: Інститут соціології НАН України, 2017. 198 с.
14. Тойнбі А. Д. Дослідження історії ; пер. з англ. Володимир Митрофанов, Петро Тарашук. Т.2. Київ : Основи, 1995. 406 с.
15. Тойнбі А. Д. Дослідження історії ; пер.з англ. Віктор Шовкун. Т. 1. Київ : Основи, 1995. 614 с.
16. Українське суспільство в умовах війни. 2022: колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.
17. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 років незалежності / Головні редактори д.екон.н. В. М. Ворона, д.соціол.н. М. О. Шульга. Київ : Інститут соціології НАН України, 2021. 620 с.
18. Inglehart R. *Cultural Evolution*. Cambridge University Press, 2019. 294 p.
19. Saaty T. L. *Decision Making for Leaders: The Analytical Hierarchy Process for Decisions in a Complex World*. Belmont, California: Wadsworth. 323 p.
20. Sorokin P. *Social and Cultural Dynamics. A Study of Change in Major Systems of Art, Truth, Ethics, Law and Social Relationships*. Routledge, 1985. 750 p.

Інформаційні ресурси:

1. Буруковська Н. В. Постмодерністські тенденції у сфері гуманітарного знання: компаративний аналіз як новий методологічний інструментарій. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/172/2/FB135D2D.pdf>.
2. Буруковська Н. В. Філософська компаративістика: проблема методології міждисциплінарних зв'язків. URL: http://www.iai.dn.ua/_u/iai/dtp/CONF/13_2003/articles/stat18.html.
3. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Дюркгейм Е. «Про поділ суспільної праці» (1893) / Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки. URL: <http://weblib.pp.ua/razdelenii-obschestvennogo-truda-22705.html>.
5. Крос-культурні дослідження. URL: <https://esu.com.ua/article-2131>.

6. Подолян Г. П. До питання актуальності сучасних компаративних досліджень. URL:<http://www.ucs-univ.kiev.ua/images/archive/issue4/5.pdf>.
7. Рудич Ф. М. Порівняльна політологія : Навч. посіб. Київ : МАУП, 2006. 148 с. URL:<https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/politologia.pdf>.
8. Стегній О. Г. Методологічні складності крос-культурних досліджень. URL:https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2013/04/99-111__no-2__vol-45__2013__UKR.pdf.
9. Тихомиров О. Д. Компаративний підхід як основа методології юридичної компаративістики. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2006. No 32. С. 229-234. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnvvs_2006_32_38.
10. Україна у Світовому дослідженні цінностей (WVS-7). URL:<https://drive.google.com/file/d/1zBsRKru3xFwMq54aegJGH1nSfqAr81ts/view>.
11. Чальцева О. М. Організація компаративних досліджень. URL:<https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/3207/2781>.
12. Шейко В. М. Еволюція культурологічно-філософських основ компаративістики в процесах міжкультурних зв'язків народів світу. URL:http://www.mari.kiev.ua/sites/default/files/inline-images/pdfs/mist6/MIST-6_2009_p-418-434_Sheyko.pdf.
13. Eurobarometer. Public opinion on the European Union. URL:<https://europa.eu/eurobarometer/screen/home>.
14. European Social survey. URL:<https://www.europeansocialsurvey.org/>.
15. Eurostat. URL:<https://ec.europa.eu/eurostat>.
16. Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. URL:<https://www.eurostudent.eu/>.
17. Statista. URL: <https://www.statista.com/>.
18. World Values Survey. URL:<https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>.